

WYDZIAŁ VI

Krajowi

Jan Pamuła **16 I 1944–24 VI 1922**

„Przez prawie czterdzieści lat włączony byłem w nurt sztuki abstrakcyjnej, realizując obrazy, grafiki, obiekty i instalacje o charakterze geometrycznym. Głównym moim celem było zawsze poszukiwanie systemu, który mógłby być, jako forma, wizualnym odzwierciedleniem uniwersalnych praw”.¹

Prof. dr hab. Jan Pamuła zmarł 24 czerwca 2022 roku. Był członkiem czynnym Wydziału VI Twórczości Artystycznej PAU, wybitnym artystą malarzem i grafikiem. W latach 2002–2008 rektorem Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie.

Ten oryginalny twórca, urodzony w 1944 roku w Spytkowicach k. Oświęcimia, w latach 1961–1968 studiował malarstwo w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, w pracowni Hanny Rudzkiej-Cybisowej, litografię pod kierunkiem Konrada Szrednickiego, a także wkłęsłodruk u Mieczysława Wejmana. Z końcem lat 60. ubiegłego wieku studiował również w paryskiej Ecole Nationale Supérieure des Beaux Arts i w Londynie, w Central School of Art and Design.

Jan Pamuła po studiach został zatrudniony w macierzystej uczelni na Wydziale Form Przemysłowych, gdzie przez ostatnie lata pracy dydaktycznej prowadził pracownię działań wizualnych. Był stypendystą Rządu Francuskiego w 1980 roku, następnie Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku w 1982 roku, a w 1993 roku prowadził zajęcia w New York Institute of Technology w ramach stypendium Fulbrighta.

Pierwsze stypendium, w 1980 roku, miało przełomowe znaczenie dla twórczości Jana Pamuły, gdyż pozwoliło mu na pracę artystyczną w Centre

¹ Jan Pamuła, *Logika i fizyka*, tekst w katalogu Jan Pamuła. Grafika, Galeria „Oko dla sztuki”, Kraków.

Georges Pompidou w Paryżu w tamtejszym Atelier de Recherches Techniques Avancées. To wówczas poznany tam informatyk napisał specjalnie dla niego program komputerowy z algorytmem wykorzystującym zasady stosowane przez artystę w cyklu prac z lat 70. XX w. „Zbiory chromatyczne”. Wewnętrzne podziały geometrycznej kompozycji w tym cyklu były efektem stosowania rachunku prawdopodobieństwa i losowych rzutów kostką.

Dzisiaj komputer jest powszechnie stosowanym narzędziem w pracy artystycznej, ale w latach 80., szczególnie w Polsce, był rzadkością, a prof. Jan Pamuła należał do prekursorów używających go do tworzenia sztuki. Jego abstrakcyjne kompozycje były próbą szukania systemu pozwalającego zobrazować rzeczywistość językiem geometrii i logiki, a ponadto wykorzystującego przypadek i intuicję. Mimo konsekwentnych działań w realizacji logicznych założeń formalnych, zawsze pozostawiał sobie arbitralną decyzję, którą kompozycję „zapropozowaną” przez komputerowy program będzie malarsko urzeczywistniał i w jakiej chromatyce ją poprowadzi. Miał świadomość, że barwy są nośnikami emocji, dlatego intuicji pozostawiał decyzje o zestawie kolorów. Nigdy nie wprowadzał do jednej kompozycji więcej niż czterech, a wielobarwność uzyskiwał poprzez umiejętnie rozbitcie tonalne poszczególnych barw.

Prof. Jan Pamuła metodykę tworzenia nazywał intuicją logiczną, gdyż wierzył, że tylko tak można dotrzeć do rzeczywistości. Pisał: „Logika formy jest pięknem, esencją i siłą. Struktura powierzchni, zewnętrżność, to tylko przejawy. Sens jest ukryty pod powierzchnią. [...] Połączenie logiki formy i wizualnej fizyczności stanowi podstawę sztuki konkretnej, a zarazem jest najlepszym wyrazem uniwersalności i piękna tej sztuki”².

Artystyczny racjonalizm prof. Jana Pamuły, wyrażający się w języku geometrii, nie do końca był rygorystyczny. Podczas studiów i zaraz po ich ukończeniu był malarzem figuratywnym, ale już z początkiem lat 70. zainteresował się abstrakcją geometryczną i ten obszar obrazowania badał w twórczości niemal do końca. Element figuratywny kilkakrotnie powracał jednak w jego malarstwie.

Już w 1973 roku powstał pierwszy obraz zatytułowany *Obiekt geometryczny*, który zapoczątkował cykl prac o oryginalnej formie podobrazia: zamiast tradycyjnego prostokąta, kształty obiektów były zbudowane z kilku czworoboków o różnej wielkości i form łukowatych u góry, przypominających archiwolty. W kolejnych dekadach autor wielokrotnie powracał do tej formy obrazu, znacznie ją rozbudowując i przetwarzając, szczególnie kolorystycznie. Zakończona łukami forma prac stała się znakiem rozpoznawczym prof. Pamuły. Jak mówił, inspiracją były rysunki pochyłonych ku sobie,

² Tamże.

wspierających się, zespolonych postaci. To niewątpliwie przejaw głębokiego humanizmu sztuki Jana Pamuły. Artysta, szukając logicznej formy plastycznej, pozwalającej ukazać geometryczny porządek wszechświata, w centrum stawia międzyludzką relację.

Artysta prezentował prace na kilkuset wystawach indywidualnych i zbiorowych, krajowych i zagranicznych. Jego dzieła są w zbiorach wielu kolekcji publicznych, w tym tak prestiżowych, jak Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Narodowe w Warszawie, Victoria and Albert Museum w Londynie, Albertina w Wiedniu, Portland Art Museum w Oregonie, Muzeum w Bochum, Muzeum w Gelsenkirchen, Mondrian Museum w Amersfoort.

Prof. Jan Pamuła był laureatem wielu nagród, zwłaszcza za twórczość graficzną, na wystawach międzynarodowych i ogólnopolskich; m.in. w 2003 roku dostał prestiżową Nagrodę im. Witolda Wojtkiewicza za wystawę malarstwa „Obiekty geometryczne – retrospekcja” w Starmach Gallery, a w 2013 został laureatem Nagrody Miasta Krakowa. W 2003 roku, za wybitne zasługi w pracy zawodowej w szkolnictwie artystycznym, został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Tadeusz Boruta